

NYELVÉSZETI MOZGALMAK

A MAI GÖRÖGÖKNÉL.

TÉLFY IVÁN

I. TAGTÓL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1885.

Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél.

(Olvastatott a M. T. Akadémia 1883. márcz. 30-án tartott ülésében.)

I.

Kontos Konstantin, athéni egyet. tanár, kiadta 1882-ben az újgörög nyelvre vonatkozó nyelvészeti észrevételeit. (Κωνσταντίνου Κόντου γλωσσικαὶ παρατηρήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν νέον ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐν Ἀθήναις. Nagy 8.-rét. α'—λβ' és 1—593 lap. Ára 14 drachma.)

Ezt a munkát jutalomra méltónak ítélte a párisi *Association pour l'encouragement des études grecques en France*. — Kontos megbírál benne a mai görög irodalmi nyelvben előforduló számos szót, s megmutatja, hogy miképen kellene azokat, az ó-kori remekírók példája szerint írni vagy másokkal fölcserélni. De egyúttal a német tudósok által kiadott görög írók szövegében is talál gyakran a helyesírás ellen elkövetett hibákat, melyeket kiigazít.

A bevezetésben, mely harmincz lapra terjed, elmondja, hogy némelyek nem gondolnak a helyesírással, a név- és ige- ragozás, a szószármaztatás és összetétel szabályaival, az analogiával.

Azután áttér a részletekre s kétszáz szakaszban kétszáz szót és szólásmódot tárgyal, melyeket hibásoknak tart.

Munkáját nem írta sem szótári sem nyelvtani alakban, hanem a mit már máskor is írt vala s a mit azóta alkalmilag gyűjtött, azt itt minden rendszer nélkül egyes ezikkekben adja elő. De a könyv végéhez (547—593. lap) a tárgyalt szók betűrendes jegyzéköt csatolta.

A hangsúlyozásra nézve rosszalja a Λαμπρόλλος, Κορίννα, Σίβλλα írását, e helyett Λάμπρολλος, Κόριννα, Σίβλλα. Mert az

υλλος-ra végződő szóknak a klasszikus nyelvben a végharmadik szótagon van a hangsúlyuk mint ἄντολλος, ἄριστολλος, Βάθουλος. Ellenben az υλος végűek a végmásodik szótagon hangsúlyoztattak, mint Αισχύλος, Κρατύλος, Χρημύλος. Továbbá a λια és να végű szókban az α rövid volt, következésképp a végharmadik szótagra esett a hangsúly, mint Μέλινα, Τύρινα, Γλόκινα, Πράξιλλα, Μόριλλα, Σένόλλα, Νίκολλα. Azért Bekker és Dindorf kiadásában Τελεσιλλα is hibás, Τελέσιλλα helyett.

A διαλυτής-t sem hagyja helyben, melyet Thukydidesnél (III, 82, 5.) minden kiadó követ, mert az ἀναλύτης, δεσμολύτης, κομβολύτης (zsebmetező) analogiája szerint διαλύτης a helyes hangsúlyozás.

Kontos rosszalja, hogy némelyek két szigmával írják az Ἰσιός-t Ἰσιός helyett. De Herodotnál (VII, 189.) minden kézirat és kiadás két szigmát mutat föl. Csak sokkal későbbben írták némelyek e szót két szigmával.

Szintúgy van ez Λάρισα-val, melyet Kontos szerint csak egy szigmával kellene írni. De régi kéziratokban és érmeken mind a két írás előfordul; az Iliasban pedig (II, 841.) Τῶν οἱ Λάρισσαν ἐριβόλακα ναιετάσκον. Azt mondhatná ugyan valaki, hogy itt a vers kedvéért van két σ; de nincs úgy, mert az ι e szóban már maga is hosszú.

Feltűnő, hogy Kontos a τῶνομα ellen is tesz kifogást, azt mondván, hogy ennek összeolvadása, τὸ ὄνομα helyett, idegenszerűnek látszik a mai beszédben. ἢ κατὰ συναλοιφήν ἐκφορὰ τοῦ ὄνομα φαίνεται ἄλλοτρια τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου. Ez következetlenség; mert ha szerinte mindig a klasszikus nyelv az irányadó, mikép gáncsolhatja a klasszikus polgárjogú τῶνομα-t?

Az igei előrag helytelen használatát is több írónak veti a szemére; péld. ἡμφιβέλλον (ἀμφιβέλλω-tól), ἐπρόβαλλον (προβέλλω-tól). De erre azt lehetne válaszolni, hogy már Xenophon Anabasisában (II, 5, 33.) áll ἡμφιγίνουσι (ἀμφιγινώω-tól) és Plato Sophistájában (23. fejelet, p. 236, C.) ἡμφιγίνουσι; — s hogy παροίνωω-tól van Xenophon Anabasisában (V, 8, 4.) ἐπαρῶναι. Demosthenesnél pedig (Aristocrat. ell. p. 658, §. 14.) ἐπαρῶναι. Továbbá a klasszikus nyelv szótárai szerint ἀμφιέννομι-tól ἡμφιέσα, ἐπιστάμα-tól ἡπιστάμη, ἀφίγημι-től ἡφίειν, καθέζομαι-tól ἐκαθέζομαι fordúl elő.

A régmúlt idő kettős előragának elhagyása miatt is korhol némely író s azt mondja, hogy engedjék át ezt az elhagyást a népnyelvnek, ellenben az irodalmiban használják a kettős előragot; tehát κεκομμένος, κεχυμένος, κελομένος az irodalmi, és κομμένος, χυμένος, λομένος a népnyelvben. De ennek daczára elvetendőnek tartja némelykor a kettős előragot az irodalmi nyelvben is; péld. πλακομμένος szerinte jobb mint πεπλακομμένος (lemezelt), mert jobban hangzik. — Egyébiránt tudjuk, hogy már a homéri költeményekben is hiányzik némelykor a kettős előrag. Ha tehát a mai költők is ezt teszik, méltán hivatkozhatnak a tiszteltreméltó hajdankorra.

Nem látni be, miért ad elsőséget a σποτώνω-nak a σποτώ fölötte, minthogy ez a klassz. nyelv szótáraiban szerepel s a byzantinoknál is ὀλικ jelentése volt, vagy hogy miért tartja jobbnak a πληρώνω-t a πληρό-nál, a ψοφᾶ-t a ψοφε-nál, melyek szintén klasszikus szók.

A τηλεγράμμα helyett τηλεγράφημα-t kell szerinte használni a következő szók analogiája alapján: δελογράφημα, ζηγράφημα, λογογράφημα, πλαστογράφημα, πολιτογράφημα, σκιαγράφημα, στηλογράφημα, συμβολογράφημα, χειρογράφημα, ψευδογράφημα. E szókkal függnek össze a ζωγραφέω, λογογραφέω, πλαστογραφέω, πολιτογραφέω, σκιαγραφέω, στηλογραφέω, συμβολογραφέω, χειρογραφέω, ψευδογραφέω igeik. De a γραφέω-val, mely egyébiránt csak összetételekben fordul elő, nyaneget jelentményű a γράφω s ez függésben fordul elő, nyaneget nevekkkel, mint ἀνάγραμμα, ἀντίγραμμα, διάγραμμα, ἐπίγραμμα, παράγραμμα, περίγραμμα, πρόγραμμα, σύγραμμα, ὑπόγραμμα. Következésképp ha τηλεγράμμα volna használatban, nem lehetne kifogás a τηλεγράμμα ellen; a mai görög azonban azt mondja τηλεγραφῶ (= τηλεγραφέω) s így jobb a τηλεγράφημα; jöllehet mind a τηλεγράμμα-t mind a τηλεγράφημα-t használják. S minthogy a telegramm-ot már az egész világ elfogadta és *terda usi valent*, azért a τηλεγράμμα-t sem kell oly nagyon kárhoztatni.

A διδασκαλῶ-ról (διδασκαλέω) azt mondja, hogy meg nem állhat, mert sehol sem található; de Sextus Empiricusnál (a mathem. ell. 2, 42.) előfordul κακοδιδασκαλέω.

Elvetendőnek tartja az ἐνθαρρῶνω, ἐνθαρρῶναι (fölbátorítok, fölbátorítás) szót, mert a klasszikus nyelvben csak

θαρωῶ, θαρρῶ, θαρσύνω, θαρρῶνω, καταθαρρῶνω, ἐπιθαρρῶνω, παραθαρρῶνω, ἀναθαρρῶ, ἀναθαρρῶνω fordul elő.

De ezért még nem kell az ἐνθαρρῶνω és ἐνθάρρυνσις szót elvetni; mert nem ellenkeznek a görög nyelv természetével, minthogy ἐν is valódi görög s θαρρῶνω is az. Lássuk most, vajjon a θαρρῶνω-ból jól képeztetett-e a θάρρυνσις szó. Az ὄνω végű igéknek csakugyan megfelelnek ονσις végű nevek, péld. ἀδρῶνω (értelek) ἀδρυνσις, — βάρῶνω (mélyíték) βάρυνσις, — βαρῶνω (súlyosítok, nehezíték) βάρυνσις, — ἐυθῶνω (egyesesilek, irányítok, igazgatok) ἐυθυνσις, — κακῶνω (rosszszó tesz) κάκυνσις, — λεπῶνω (vékonygyá tesz) λέπυνσις, — ὀτρῶνω (ösztöngzők) ὀτρυνσις, — παχῶνω (kövérték) πάχυνσις, — πρᾶθῶνω (enyhíték) πρᾶθυνσις.

Szerinte rossz a σιταγωγῆ (gabonabevitel) σιταγωγία helyett. De a klassz. korban szokásos volt az εἰσαγωγῆ (bevitel) és ἐξαγωγῆ (kivitel). Így Platonál (Törv. VIII. p. 847. D.): ἐστῶσαν κύριοι εἰσαγωγῆς τε καὶ ἐξαγωγῆς. S Isokratesnél (Trapezitik. 270, B.) valamint Demosthenesnél (Phormio ell. 917, §. 36.) οἷου ἐξαγωγῆ fordul elő.

Helytelennek tartja a δισκοβολή-t is δισκοβολία helyett; de hogy nincsen igaza, azt bizonyítja a régi βολή (dobás) ἀντιβολή, (ellendobás), ἀποβολή (eldobás), ἐκβολή (kidobás), ἐμβολή (bedobás).

Sem az általa rosszult ἀνθρωποσφαγή, sem az általa jobbnak tartott ἀνθρωποσφαγία nincs meg a klassz. nyelv szótáráiban. De az előbbi mégis jó, mert a klassz. nyelvben megvolt a σφαγή.

Gáncsolja a βιβλίωφιλος, ἑλληγνόφιλος, εἰρηγνόφιλος, τουρκόφιλος, ῥωσσόφιλος, σλαβόφιλος s hasonló szótakat, mert a régieknél a könnyvszeretöt φιλόβιβλος-nak s a hellének barátját φιλέλληγνnek nevezték. De nem lehet tagadni, hogy voltak már regen ugyanegy jelentményű szók, melyekben a φίλος majd a szó első, majd végresztét képezte; péld. φιλάλληλος és ἀλληλόφιλος (egymást szerető), φιλεργός (munkaszerető) és a személynév Ἐργόφιλος, — Φιλέρημος és ἑρημόφιλος (a magányt szerető), Φιλογαστροδίδης és γαστροόφιλος (a hasát szerető, tobzódó), Φιλογόναιος, Φιλογόνης, Φιλόγυγος és γυναικοφιλης, γυναικοφίλος (a nők barátja), Φιλόθεος és θεόφιλος (istenit szerető), Φίλωνος (a hort szerető) és személynév Οἰνόφιλος, — φιλόπαις és παιδόφιλος (gyermek barátja),

φιλόχρηστος és χρηστόφιλος (a jót, a jó embereket szerető), φιλόχρυσος és χρυσόφιλος (az aranyat szerető) φιλοχωρῶ és χωροφιλό (szeretek valamely helyen tartózkodni).

Következőleg, habár a φιλέλληγν és φιλόβιβλος elsőséget érdemelnek is az ἑλληγνόφιλος és βιβλιόφιλος fölött, minthogy csak azokat találjuk kizárólagos használatban a régieknél; mindazáltal nem lehet a τουρκόφιλος, ῥωσσόφιλος, σλαβόφιλος szótakat a kimutatott példák alapján elvetni, melyek szerint ezek épen oly jó szók, mint a φιλότουρκος, φιλόρωσος és φιλόσλαβος.

Kontos hivatkozik Cobetre, a ki a Λόγιος Ἑρμῆς-ben azt állította, hogy φιλόθεος = istenszerető, θεοφιλής pedig = istentől szeretett. Ezt valószínűleg a Kr. utáni III-ik századbeli Menander retorikájából merítette, hol az áll, hogy θεοφιλότης = az isten szeretete valaki iránt, φιλοθεότης pedig = isten iránti szeretet.

Igy tehát a φίλος a szó elején cselekvő, a végén pedig szenvedő értelemben volna veendő. S ha ez áll, akkor a βιβλιόφιλος természetesen képtelenség volna, mert nem lehet mondaní, hogy valaki a könnyvektől szeretettik, vagyis, hogy a könnyvek valakit szeretnek.

De ez a különbség a φίλος cselekvő és szenvedő értelmű között nem állítható föl szabályúl, mert láttuk, hogy a régieknél ugyanegy jelentményű volt a φιλέρημος és ἑρημόφιλος, a φιλογαστροδίδης és γαστροόφιλος, φιλόχρυσος és χρυσόφιλος stb.

Alaptalan tehát a különbség is, melyet Menander után Cobet és Kontos a φιλόθεος és θεοφιλής vagy θεόφιλος között föllálitottak.

Azonban, ha meg is engedjük, hogy némely esetben a φίλος a szó elején cselekvő, a szó végén pedig szenvedő jelentményű, mégsem állna az, hogy a ῥωσσόφιλος, σλαβόφιλος, τουρκόφιλος rossz szók; mert ha ezekben a szó végén álló φίλος szenvedő értelmű, akkor a ῥωσσόφιλος az oroszoktól szeretett, a σλαβόφιλος a szlávoktól szeretett, a τουρκόφιλος a törököktől szeretett embert jelent. De az orosz, szláv, török csak azt szereti, a kiről tudja, hogy szinten szereti, hogy barátja, azaz hogy φιλόρωσος, φιλόσλαβος, φιλότουρκος. Következőleg a φιλόρωσος egyszersmind ῥωσσόφιλος is, φιλόσλαβος egyszersmind σλαβόφιλος is, a φιλότουρκος egyszersmind τουρκόφιλος is.

Egyébiránt maga is beismeri, hogy a klasszikus kor után élt görögöknél már szokásban volt a γραφίλος, ξενόφιλος, εὐνόφιλος, εἰκονόφιλος sat.

Nem helyesli, hogy Korais a vasforrasztást σιδηροκόλλησις-nek nevezte el, mert Herodot (I, 25) ezt két szó által σιδήρου κόλλησις fejezte ki. De ha voltak a régi korban σιδηρο-*val* összetett szók, mint σιδηροβριθής = vas nehézségű (Aristophan. *Békák*, 1402. v.) σιδηροβρώς = vasélesztő (Sophokl. *Ajax* 820. v.) σιδηρόδατος = vasravert (Herodot. IX, 37), σιδηρομήτωρ = a vas anyja, vagyis a föld (Aesch. *Prometh.* 301. v.) nem lehet a σιδηροκόλλησις ellen sem kifogás.

A παιδοβαπτισμός-t sem kellett volna kárhoyzhatnia, mert a régi korban is voltak már παιδο-*val* összetett szók, péld. παιδογονία (Plato *Sympos.* 208. E.), παιδοκτόνος (Euripid. *Dühöngő Herkul.* 835. v.), παιδομανία (Plutarch. *Erotik.* XXIII, 9. pag. 769. B.), παιδονομία (Aristot. *Polit.* VI, 8, 7), παιδοποίησης (Plato, *Törvény.* XII, p. 947, D.) παιδοτροφία (Xenoph. *Oeconom.* VII, 21), παιδοφόνος (Ilias, XXIV, 506.).

Egyébiránt maga Kontos is bevallja, hogy sok szót, mely a klasszikusoknál nem fordul elő, használni lehet, ha a görög nyelv természetével nem harczolnak. Így az igemelléknév καταχωριστέον nem fordul elő a régieknél, de azért mégis valódi görög szó, következésképp használható.

II.

Livadás Theagenes ismertetővén Περί της ὄν ἑλληνικῆς γλώσσης cz. értekezésében Kontos munkáját a Κλειώ tizennégy számában, nem hagyja helyben azokat az erős kifejezéseket, melyeket Kontos a görög irodalom újkori munkásai ellen használt, mivel itt-ott nyelvhibákat követtek el. Nines író, mondja Livadás, a kinek irataiban nem lehetne valamely nyelvhibára akadni. De azért nem kell mindjárt az ilyen íróról megvetőleg szólni. Bulgaris Eugén, Korais, Dukas, Oekonomos, Byzantios, Kumás, Gennadios, Asópios, Joannu Fülöp, Rankavis, jóllehet irataikban nyelvhibák fordulnak elő, mégis nagy érdemeket szereztek magoknak, mivel három nemzedék meritette munkáikból és szóbeli tanításaikból a klasszikai műveltséget.

Kontos elveti az ἔδωσα, ἔθεσα, ἄφησα, ἔλειψα aoristosokat, mint nem klasszikusokat, Livadás azonban védelmezi, hivatkozva Savelberg munkájára: «die Aoriste ἔδωκα, ἔθηκα, ἔφησα és Kuhnnek *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 26-ik kötetének 6-ik füzetében megjelent cikkére, valamint Haucknak a sz.-pétervári akadémia által kiadott *Mélanges gréco-romains* czimű értekezésére. Ezekből kitetszik, hogy a kérdésszerű végű idomok oly klasszikusok és régiek, mint maga a görög nyelv.

Az ἔλειψα aoristost már Charaxnál a Kr. utáni első századbéli történetírónál találjuk. Lásd Müller *Fragmenta historicorum graecorum* III, p. 637. — Valószínű tehát, hogy ő azzal mint régi idők óta szokásban levővel élt. Nem is hihető, hogy a λείπω-nak már kezdettől fogva csak 2-ik aoristosa (ἔλιπον) lett volna.

Livadás igazat ad ugyan Kontosnak, a ki az ὀπερηφάνεια, περιέρχεται, ἀσωτεία, καλλιέργεια, προσδραία szókban az ει-t i helyett és a végharmadik szótag hangsúlyozását a végmásodik helyett (ὀπερηφάνεια, περιέρχεται, ἀσωτία, καλλιέργεια, προσδραία) hibásnak tartja, de megjegyzi, hogy ezt az írást már századok szentesítették, s hogy az ó-korban ἐνεργός-ból ἐνεργεια, a βοηθός-ból βοήθεια lett, nem pedig ἐνεργία, βοήθεια. A kétféle írást az idő és hangsúly fölcserélése (ὀπερβιβασμός χρόνου) okozhatta. Ugyanis az ὀπερηφάνεια-ban a vég α rövid, az ὀπερηφάνεια-ban pedig hosszú; azért az előbbiben a végharmadikon, az utóbbiban pedig a végmásodikon van a hangsúly. És ha létezett hajdan ἐνεργεια, miért nem lehetne jó a περιέρχεται? Azonkívül a Καλαρία az ó-korban mint Καλαρία is fordul elő.

Kontos hibáztatja azokat a mai írókat, a kik a φρονήτης szót esztelen, öriült, eszelős, tébolyodott jelentményében használják, mivel az a régi korban épen az ellenkezőt jelentette. Erre azt jegyzi meg Livadás, hogy már a Μέγα Ἐπομολογικόν, Zonares, a korinthis Gergely a mai értelemben használták a φρονήτης-t. Ez azt bizonyítja, hogy e szó értelme már korán változtatott az ellenkezőre. Ilyen értelemváltozások nem ritkák a görög nyelv korszakaiban. Ἰσοκρίτης régenten csak jó értelemben szინέστ jelentett, később már képmutatót is, rossz értelemben. S ez nagyon természetes volt; mert valamint a szინέστ

mást utánoz, úgy a képmutató is, de csak azért, hogy jobbnak látszassék, mint a minő. — A συμφορά a klasszikusoknál majd szerencsét, majd szerencsétlenséget jelentett s ez utóbbi jelentményben maradt meg a mai napig.

Az ἀπικλαίω a klasszikusoknál *nagyon sírok*, de már Lukianosnál (Syriai istennő 6.) a közepige ἀπικλαίωμα: *annyi mint fölhalgyok a sírással*.

Az ἀγέρωχος a homéri költeményekben és Pindárnál *hátor, dicső, becsületszerető*, de Archilochusnál, Alkaiosnál s később Polybiustól kezdve mai napig *negédes, vad, nyers, féktelen*.

Ezt még a következőkkel is kiegészítem:

μῦθος a homéri költeményekben *beszédet*, Pindartól kezdve *mesét* jelentett.¹⁾

λέγω jelentése a homéri költeményekben *ágyba fektetni, elaltatni, lesben lenni, pihenni, gyűjteni, kiválasztani; hozzátenni, hozzászámítani; előadni, elbeszélni. A beszélni, mondani* jelentésben csak egyszer fordul elő; a Homér utáni korban pedig általában *mondani, beszélni; azután dicselkedni, kérkedni; magasztalni, megénekelni; nevezni; parancsolni; inteni, tanácsolni; gondolni, vélekedni; fölolvadni; üzenni*.

A λέξις szó a Plato előtti korban sehol sem fordul elő; Platófól kezdve pedig jelentése

1. elocutio, oratio, sermo, stylus, 2. szó, vocabulum. A λόγος jelentése volt 1. *szó*, de Homérnél csak a többes számban; 2. *beszéd*; 3. *emlékmondás, közmondás*; 4. *föllel*; 5. *határozat*; 6. *ürügy*; 7. *hír*; 8. *elbeszélés*; 9. *mesé*; 10. *történet*; 11. *fogalomhatározás*; 12. *példa*; 13. *számolás, számítás, számadás*; 14. *tekintetherétel*; 15. *becsülés, érték*; 16. *arány, viszony, arányszám*; 17. *ész*; 18. *megfontolás*; 19. *nézet, vélemény*; 20. *eszes ok*; 21. *lényeg*; 22. *értelem, jelentés*.

Ilyen jelentési átmeneteket Livadás természeteseznek talál, midőn azt mondja, hogy Χρηματίζω a klasszikai korban sokféle, de logikailag összefüggő fogalmat fejezett ki, u. m. *tárgyalni, üzlettel foglalkozni, valakivel közlekedni, törvényszéki ügyeket, folyamodványokat elintézni, audientiát adni, alkudozásokba*

¹⁾ Télfy: *A classica philologia encyclopaediája*.

bocsátkozni, tanácskozást, szavazást indítványozni, jóslatot adni, királykép magát viselni, királyi címet fölvenni.

Innen könnyű volt az átmenet a nevezni, neveztetni jelentményre, a mint ezt az Apostolok Cselekedeteiben (XI, 26.) olvassuk: Χρηματίζασι πρώτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. (Antiochiában neveztek először a tanítványokat keresztényeknek.)

De a minék valaki neveztetik, többnyire az valóban is; azért a χρηματίζω a sz. atyáktól fogva a mai napig *lenni* jelentményben is fordul elő; péld. ἐχρημάτισε διδάσκαλος (tanító vala).

Lássunk azonban néhány szót, melyeknek Livadás szerint más jelentése van a Szentírásban, mint a klasszikusoknál. ταπεινότητων Plutarchnál s más írónál *kislelkű, gyáva*, ellenben a Szentírásban a ταπεινοφροσύνη *alázatosság, tehát keresztény erény*.

De Aeschylus Prometheusában (320. o.) azt mondja Okeanus a daczos Prometheusnak: «te soha sem vagy ταπεινός». Ez pedig nem jelenthet *gyávát, kislelkűt, hanem alázatost*. S ugyanott (908—909. v.) azt mondja Prometheus Zeusról, hogy jóllehet makacs, valamikor még ταπεινός leend, azaz *megaláztatja magát*.

Euripidesnél (a Trójai nőkben 1025. v.) azt mondja Hekuba Helenának, hogy fölkesíti magát, holott rongyos ruhában ταπεινήν kellene járnia. Itt ταπεινή ismét csak *alázatost* jelent, ellentétben a *dölyfőssel*.

Xenophon Agesilausában (XI, 11.) olvassuk: «megvetvén a kétkedőket, ταπεινότερος vala a szerényeknekél», hol ταπεινότερος nem lehet *gyávább, hanem alázatosabb*.

Plato Törvényeiben (IV. könyv, 716. l. A.) a ki boldog akar lenni, az ταπεινός esutlakozik az igazságossághoz. Hogy itt ταπεινός *alázatost* jelent, az kitűnik az egész szövegből.

Következőleg az összetett ταπεινόφρων-ról sem lehet azt állítani, hogy mindig csak *gyávát, kislelkűt* jelentett.

Livadás fölhozván az ἄγγελος, μάρτυς, ἀπόστολος, εὐαγγελιστής, μεσίτης, παράδεισος, ταλιγγνεσία, μοστήριον szokat, azt mondja, hogy ezek mását jelentenek a klasszikusoknál s mását a Szentírásban.

Azonban az ἄγγελος (*keresztény angyal, mennyei hírnök*) már Homérnél is (Ilias II, 26.) *isteni hírnök*.

A μάρτυς általában *tanút* jelent. S ha a pogány korban világi dolgok mellett lehetett valaki μάρτυς, miért ne lehetett volna a keresztény világban a hit mellett, melynek igazsága mellett vértanú között nincs fogalmi ellenmondás.

Ἀπόστολος a klasszikus korban *küldöttet, követet* jelentett. De a keresztény apostolok sem voltak egyebek, mint a hit terjesztésére *kiküldött férfiak*.

Εὐαγγέλιον a régi korban *jó örömhír*. Ez az örömhír a keresztényekre nézve Krisztus tana, az *evangéliom* volt.

Μεσίτης általában *közvetítő*; miért ne lehetett volna tehát ezt a szót a Megváltóra alkalmazni.

Παράδεισος nemcsak *vadas, hanem mulató-, kéj-, díszkertet* is jelentett az ó-korban. Könnyű volt tehát a keresztény korban a *boldogok* lakhelyét is így nevezni.

Παλιγγενεσία (*Újraszületés*). Ezzel teli van a görög mythologia. Több isten, félisten s az egész természet elhal s ismét fölébred. Nem csoda tehát, hogy ezt a szót a keresztények a *föltámadás* jelölésére használták.

A mysterium pedig Eleusisben is vallási titok volt s a keresztény egyházban is az.

Azt mondja továbbá Livadás, hogy azt, a mit a Szentírás és a mai nyelv ἅγιος (szent) által fejez ki, az a régieknél ἁγνός, ἁμνός, ἕσιος, ἱερός volt.

De ebben sincs igaza; mert Isokrates (*Helena dicsérete*, 60. §.) mondja, hogy Lakoniában Menelausnak és Helenának *szent és hazai áldozatokat* (θεοσίας ἁγίας καὶ πατριάς) hoznak.

Herodot (II, 41.) szerint Aphroditének *szent temploma* (ἱερὸν ἁγίου) van Atarbechisben; — és (II, 44.) Heraklesnek Tyrusban (ἱερὸν Ἡρακλέους ἁγίου).

Plato (*Kritias* 116, C.) mondja, hogy a fellegrvár királyi palotájának közepén Klito és Posidon *szent temploma* (ἱερὸν ἁγίου) hozzáférhetetlen volt.

Abban sincs igaza, hogy a δεισιδαιμονία a klasszikusoknál mindig jó értelemben mint *istenfélelem, áhitat, jámborság* fordúl elő s hogy csak később s a Szentírásban jelent *babonát, szolgál*

félelmet az istenektől. Mert Theophrast (*Jellemrajzok* 16.) a babonát δεισιδαιμονία-nak és a babonást δεισιδαιμων-nak nevezi.

Hibásan állítja, hogy a *hal* a klasszikusoknál mindig csak ἔχθός és sohasem ὀφάριον. Mert Plato, a régi komoedia íróihoz tartozó költőnél ez áll: ἤδη φαγὼν τί πώποθ' . . . ὀφάριον ἔκαμες; «Vajjon evén már valamikor halat, rosszul lettél-e?» (Bothe: *Poëtarum comicorum graecorum fragmenta*. Plato XIX, 2. töredéke.)

Az sem áll, hogy εὐχαριστῶ (köszönök, hálát adok) nem klasszikus szó; mert Demosthenesnél (*Koszorú* 257. l. 92. §.) olvassuk: οὐκ ἐλλείπει εὐχαριστῶν. «Nem fog megszűnni *hálát adni*».

Azt mondja továbbá Livadás, hogy az *Új-Szövetség* írói megrontották az orthographiát, mivel e szókat találjuk nálok: ἐχθός, φθάνειν, ἔσπαιρε, δυσσεβής, ἀντάλλαγμα, ἐνχώριον, λήψομαι, ezek helyett ἔχθός, φθάνειν, ἔσπαιρε, δυσσεβής, ἀντάλλαγμα, ἐγχώριον, λήψομαι. Herodotnál azonban (I, 199.) λάμφομαι. De nagy kérdés, vajjon így irtak-e az *Új-Szövetség* szerzői s nem történt-e ez inkább a kéziratok másolójának hibájából? Hiszen a klasszikus írók kéziratának másolói is tömérdek hibákat követtek el az orthographia ellen. Ugyanez áll a legrégebb föliratokról is; péld. ἔγκαρος (ἔγκαρος), ἐγγράφαι (ἐγγράφαι), ἀλλάλους (ἀλλάλους), Ἄριστογοίτων (Ἄριστογοίτων), Τελέσστας (Τελέσστας).¹⁾

Következik-e innen, hogy a nyelv már a klasszikus korban meg volt rontva?

Az sem nyelvrontás az *Új-Szövetségben*, hogy νόκταν, ἄνδραν (νόκτα, ἄνδρα helyett) fordul elő, mert már Plato *Kratylosában* (404, B, 21. fej.) Δημητρα helyett Δημητραν áll, és Aristophanesnél (*Thesmophoriarusaé*, 1135. v.) μάστιγα helyett μάστιγαν.

A Kr. előtti 161-ben írt egyiptomi görög okmányokban²⁾ ezeket, a mai népnyelvben is használt, kifejezéseket találjuk: περιστέρια (galambok), χεῖραν (kezet, χεῖρα helyett), ἀνοίγω (ki-nyitok), κλαίγω (sirok, κλαίω helyett), εἶπα (mondám, εἶπον h.),

¹⁾ Franzius: *Elementa epigraphicae graecae*. p. 49.

²⁾ *Les Papyrus Grecs* par Brunet de Preale et Egger. Paris, 1866.

αναχωρήθην (visszamentem, ἀνεχώρησα h.), ἐγεγονέμην (ἐγενόμην h. lettem).

Alapítván ócsárolja az εἰμί-nek következő alakjait is: ἤμην, ἦς, ἦτο e helyett ἦν, ἦσθα, ἔστω. Mert ἤμην találtatik Xenophon Kyporodiájában (VI, 1, 9.), ἦς a Platonak tulajdonított Axiochosban (365, D.), ἦτο Plato Körtársaságában (361, B.) s néhány kéziratban, jóllehet az ἦτο-t a kiadók ἔστω-re változtatták. De maga Livadás elismeri, hogy ἦτο dóri alak.

Livadás hibásoknak tartja az Új-Szövetségben előforduló következő szokat is: καθαρίζω, μερὸς, σόστημα, τέσσαρα, e helyett: καθαρίζω, μιὰς, σόστημα, τέσσαρα. Itt azonban nem gondolt arra, hogy ilyesmit már a régi boeoti és ióni dialectusokban is találunk.¹⁾

Azt sem lehet hibáztatni, hogy a φάροξ az Új-Szövetségben himnemű, mert a régi grammatikusok szerint e szó attikailag nőnemű, általában pedig himnemű volt. Sőt Hippokrates, Euripides és Aristoteles majd him-, majd nőnemben használják. A himnemű ῥόπος (moesok) már Hippokratesnél is a semlegesben fordul elő.²⁾

Egyébiránt az attikismusra és az új-szövetségi görög nyelvre vonatkozó nézeteket már régen közölte Winer Grammatik des neutestamentlichen Sprachidioms című munkájában (Lipese, 1844. 5. kiadás), s oda nyilatkozott (p. 42.), hogy az újszövetségi görög nyelv grammatikai sajáttsága egészen megfelel a görög nyelv törvényeinek, s hogy a benne előforduló kevés héber szólásmód majdnem észrevehetetlen.

Livadás ócsárolja azokat az írókat, a kik a görög nyelvvel össze nem férő kifejezéseket használnak. Ilyen péld. a πατριωτισμός, melyet frank szerkezetűnek tart, φιλοπατρία helyett, mert πατριωτίζω ige nincs s nem is volt; s így a πατριώτης szó is rossz, φιλόπατρις helyett. Sőt, szerinte a régi hellén inkább φιλόπολις vala, mint φιλόπατρις, mivel a πόλις fogalma elhomályosítja az általános hazá fogalmát. A πατριώτης szót, állítása szerint, a barbárokra alkalmazták, kiknek közös hazájuk volt, ellentét-

¹⁾ Télfy: Középkori görög verses regények. p. 38. alatt ἐνίθην alatt.

²⁾ Henrius Stephanus: Thesaurus graecae linguae.

ben a görögökkel, kik polgároknak (πολίται) nevezettek, mint egy közös, szabad polgárzat (πολιτεία) tagjai.

Ezt nem írhatom egészen alá. Az *Odysseában* (XV, 227.) azt mondja a költő az Argosból menekülőkről: πατρίδα φεύγων. Aeschylus *Persáiban* (402—403. v.) a haza πατρίς-nak nevezetik, ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, Ἐλευθεροῦτε πατρίδ'. Plato *Kritonjában* (12. fejj. 51. C.) különbség van a πόλις és πατρίς között; mert azt mondja: ποιητέον ἂν ἢ κελύκη ἢ πόλις καὶ ἢ πατρίς. S mindjárt utána ez áll: «nem szent dolog erőszakolni sem az anyát, sem az atyát, sokkal kevesebbé pedig a hazát, πολὺ δὲ ἦτον τὴν πατρίδα». — Lykurgusnak Leokrates elleni beszédében olvassuk (76), hogy az attikai polgárok esküdtek, a hazáért harcolni, ἀγωνεῖν τῇ πατρίδι. Ugyanabban a beszédben olvassuk (127), hogy azt meg kell ölni, a ki a hazát elárulja, κτείνω τὸν τὴν πατρίδα προδιδόντα.

Az sem áll, hogy a πατριώτης-t csak a barbárokról mondták a görögök; mert Plutarch (50—120 Kr. u.) lakomai kérdéseiben (*Συμποσιακὰ προσβλήματα* IV, 6, 1.) Symmachus a görögök hazai istenét, Dionysost, πατριώτην θεόν-nak nevezi.

Jamblichus (a 3. században Kr. u.) azt mondja Pythagoras életrajzában (V, 21.), hogy ez megízleltetni akarta honfitársai-val (Samos sziget lakosaival) a tudományok szépségét, γῆσαι βουλόμενος τῆς τῶν μαθημάτων καλλονῆς τοῦ πατριώτας. Itt tehát a πατριώτας alatt nem barbárokat, hanem görögöket ért.

Az igaz, hogy πατριωτίζω igére eddig nem akadtunk a szótárakban, de innen nem következik, hogy a πατριωτισμός elvetendő szó, mert van a klasszikus görög nyelvben egy ισμός végű név, melynek ἴζω végű igéjét nem találjuk; t. i. ἀφλοισμός (tajt, hab).

A θεσποτισμός szó sem fogadható el Livadás szerint, mint-hogy θεσποτίζω ige nincs, hanem θεσποτέω s a görög klasszikusok csak a θεσποτεία szót használták.

Azonban ez ellen azt lehet fölhozni, hogy az ó-korban sok ἔω-végű igenek mellékalakja ἴζω-ra is, főnevek pedig ισμός-ra végződött; péld. ἀηδέω ἀηδίζω, ἀηδισμός (utalat, undor), ἀφρέω, ἀφρίζω, ἀφρισμός (hab, tajt), εὐδαιμονέω, εὐδαιμονίζω, εὐδαιμονισμός (boldogság), ἑταιρέω, ἑταιρίζω, ἑταιρισμός (barátkozás), μοχθέω, μοχ-

θίζω, μοχθισμός (fáradozás, kínlódás), στοιχέω, στοιχέζω, στοιχισμός (sorakozás), τειχέω, τειχίζω, τειχισμός (falépités).

Az analogia szerint tehát, melyre Livadás is sokszor támaszkodik, δεσποτιζώ és δεσποτισμός is a görög nyelv természetével összhangzó szók, jóllehet a klasszikus nyelv szótáraiban nem fordulnak elő.

Másképen vélekedik a francziáktól átvett νεποτισμός-ról, melyet szerinte meg kell tartani, mert származása valódi görög. Ugyanis a νέποδες utódokat, ivadékokat jelentett s ugyanez értelmű az ἀνεπίδος = ἀνεπίδος-szal. Jóllehet tehát νεποτιζώ igét nem ismerünk s Livadás a νεποτισμός-t mégis elfogadja, nincsen oka a πατριωτισμός és δεσποτισμός szókat rosszaknak találni, habár πατριωτίζω és δεσποτιζώ igékre még nem akadtunk.

A φανατισμός szót sem találjuk a görög klasszikusokban s mindamellett Livadás helybenhagyja, jóllehet φανατίζω igét nem ismerünk a görög hajdankorban.

Φρασεολογία szerinte hibás szó, φρασιολογία helyett. Ezt bizonyítja az analogia; mert az attikaiaknál nem volt φρασεολογία, hanem φρασιολογία. Az analogiát azonban csak sok példa által lehet megállapítani. Azért kiegészítésül ide iktatom a következő szókat: αἰρεσιμαχός (nem αἰρεσεομαχός) felekezeti küzdő; κονιόπους (nem κονεόπους) lábtalp, poros lábú; ληξίαρχος (nem ληξίαρχος) polgárhölyg vezetője; ὀφιογενής (nem ὀφιογενής) kígyószármazású; ὀφιδειρός (nem ὀφειδέριος) kígyónyakú; πρῶταλιονκτόνος (nem πρῶταλιονκτόνος) párdncszőlő: πολιτορχία (nem πολιτορχία) város ostroma; φρασιονομνία (nem φρασιονομνία) physionomia.

E példákra támaszkodva szabályul lehet fölállítani, hogy az ις (gen. εως) végű szók az összetételben megtartják, de csak iónilag, az ι hangot. Következésképpen a gnozeologia is iónilag gnozeologia. Azonban attikailag jó.

A χίμαρα szót, mondja Livadás, soha sem használták a régi görögök a hiú képzelet, ábránd kifejezésére. Erre más szavuk volt, t. i. φαντασιοκοπία, φαντασιολογία.

Itt azonban meg kell jegyezmem Livadás ellenében, hogy a régi Chimaera nevű szörny elől oroszlán, hátul sárláty s közepén kecske, csakugyan a képzelet szüleménye volt. Ha tehát a mai görögök, úgy, mint más nemzetek, a hiú képzelmet metaphorice chimaera által fejezik ki, az nem hiba.

Utopia-t, Utopista-t nem szükséges Livadás állítása szerint átvenni a görög nyelvbe, mivel az ο szó által kifejezett fogalmat nagyon jól fejezte ki már Aristophanes a νεφελοκοκκυγία (kakukfellegvár) által.

Itt megfeledezett Livadás arról, hogy Utopia is (Ὀυτοπία) görög eredetű, mely οὐτ' (sem) és ὅπη-, ὅποι-ből (hol, hová) keletkezett, következésképpen σχολ-*t, σχολά-*t, nem létező országot jelent. Ugyanerre az eredményre jutunk, ha Utopiát a görög οω (nem) és τόπιον, többesben τόπια (helyecske) szóktól származtatjuk.**

Ὄφθαλμολόγος, ὀφθαλμοπατρός, ἀνατόμος, ἀνατομία, παθολόγος, παθολογία Livadás szerinti hibás szók, ezek helyett: ὀφθαλμικός, ἀνατομικός, ἀνατομική (értetődik τέχνη), παθολογικός, παθολογική (τέχνη).

Habár a kifogásolt szókat nem találjuk az ó-kori szerzőknél, még sem tartom hibásoknak, minthogy a régieknél volt számos λόγος- és τόμος-, λογία- és τομία-végű szó; péld. ἀκριβολόγος, ἀκριβολογία, — ἀπεραντολόγος ἀπεραντολογία, — ἀρχαιολόγος, ἀρχαιολογία, — ἀστρολόγος, ἀστρολογία, — βραχυλόγος, βραχυλογία, — γενεαλόγος, γενεαλογία, — δρυοτόμος, δρυοτομία, — θεολόγος, θεολογία, — λατόμος, λατομία, — μετεωρολόγος, μετεωρολογία, — μυθολόγος, μυθολογία, — σκωτοτόμος, σκωτοτομία, — τεχνολόγος, τεχνολογία stb.

Végre maga Livadás is azt állítja, hogy a hullabonczolás kifejezésére a régi nyelvben nem létező νεκροτομία-t lehetne használni. Alaptalanul támadja meg tehát az ἀνατομία szót.

III.

Oekonomidis görög-olasz munkájában Ἐποικία Λοκρῶν γράμματα (Patto coloniaro de' Locri. Ἐν Ἀθήναις 1869) így magyarázta a 83-ik lapon a νέποδες-t, melyet főlebb a nepotismos fejtegetésénél Livadás is valódi görögnek tart: Valamint a latinban a gnascor-ból, gnatus-ból a g elvetése után nascor és natus lett, úgy a γέν-ποδες s áttétel által γέν-ποδες-ből keletkezett a νέποδες = nepotes. A νέποδ-ből synkope által lett νεπδ = νεπτ valaminthogy a latinban neptis s az intensív a előraggal ἀνεπδ. Ebből pedig ἀνεπιδός, ἀνεπιός, ἀνεπισός, ἀνεπίός. Így tehát a νέποδες

nem egyszerű név s gyöke nem $\nu\epsilon\pi$, a mint Curtius gyanítja (Grundzüge der griech. Etymologie). Feltűnő, hogy Curtiusnak nem volt Oekonomidis munkájáról tudomása.

Kontoenak állítása, hogy e szót Αλεξανδρινός , Βυζαντινός , Φλωρεντινός , Παρισινός , Παλατινός hibásan hangsúlyozzák e helyett Αλεξανδρίνος , Βυζαντινός , Φλωρεντινός , Παριστινός , Παλατινός azt mondja Livadás, hogy a hibáztatott hangsúlyozás már több évszázados, s hogy Βυζαντινός semmiféle régi kéziratban nem található, hanem mindig Βυζαντινός .

Ezek ellentétben Oekonomidis a *Klio* című görög hírlap 1883-ik évfolyamának 1170. és 1171-ik számú tárczájában, *Ἐπιστολιμαία διάλεξις περὶ τοῦ ἑθνομικοῦ ὀνόματος Βυζαντινός* ἢ Βυζαντινός című értekezésében azt vitatja, hogy sem az egyik sem a másik írásra nem lehet régi bizonyítékokat fölhozni, hanem hogy Βυζαντινός a helyes, a mint ezt már a byzanti Stephanus mondta a szótárában, hol Βύζας -tól származtatta a Βυζαντινός -t. Csak az újkori szótárírók mondják, hogy Βυζαντινός későbbi alakja a Βυζάντιος -nak; de a helyett, hogy görög írókra hivatkoznának, a latin *Byzantinus*-t hozzák föl. Ugyanezt tette Niebuhr is a *Rheinisches Museum* 1827-ik évfolyamának 359. és köv. lapjain. Lobeck pedig a *Pathologiae sermonis graeci prolegomena* című munkájának 243—244-ik lapján csak ezt írja: Βυζάντιος et Βυζαντινός , de a 14-ik jegyzetben hozzát teszi, hogy a *Byzantinus* szó legelőször a Kr. utáni IV-ik században a latinul író Claudianusnál (Eutropius ellen II, 136) fordul elő. Ellenben Dufresne du Cange a *Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis* című munkájában nem ír sem Βυζαντινός -t sem Βυζάντιος -t, és az úgynevezett *Scriptores Byzantini* Konstantinápoly lakosairól mindig a Βυζάντιος -t használták. És helyesen; mert valamint Πόλιος -ből lesz Πόλιος , Δήλιος -ből Δήλιος , Κρόνιος -ből Κρόνιος , Ἀντίμαχος -ből Ἀντιμάχιος , Ἀπολλόδορος -ból Ἀπολλοδώριος , Ποίαιος -ból (gen. Ποιάντος) Ποιάντιος , Καλυδών -ból Καλυδώνιος , Καρχηδών -ból Καρχηδώνιος , Ἄποδος -ből Ἄποδόντιος , úgy Βύζας -ból (gen. Βύζαντος) lesz Βυζάντιος .

Az $\alpha\nu\omicron\varsigma$ végű háromnemű melléknéveket a régiek mindig végélesen írták és ejtették, péld. $\alpha\gamma\alpha\nu\omicron\varsigma$ (barátságos), $\epsilon\delta\alpha\nu\omicron\varsigma$ (kellemes, izletes), $\iota\delta\alpha\nu\omicron\varsigma$ (tekintélyes), $\epsilon\lambda\alpha\nu\omicron\varsigma$ (elegendő), $\epsilon\pi\phi\alpha\nu\omicron\varsigma$ (árva), $\pi\epsilon\delta\alpha\nu\omicron\varsigma$ (lapályos), $\pi\iota\delta\alpha\nu\omicron\varsigma$ (valószínű), $\beta\omicron\delta\alpha\nu\omicron\varsigma$ (nyulánk,

ingatag, hajló), $\sigma\tau\epsilon\gamma\alpha\nu\omicron\varsigma$ (fedő, védő), $\tau\tau\alpha\gamma\alpha\nu\omicron\varsigma$ (ehető); azért minden analogiával harszolna, ha e népnevek Ἀγκυρανός , Ἀσιανός , Γερμανός helyett Ἀγκυράνιος -t, Ἀσιάνιος -t, Γερμάνιος -t íránk. Ugyanez áll az $\alpha\nu\omicron\varsigma$ -végű melléknévekről, kivéve az anyagjelentőket és birtokos melléknéveket, melyek végharmadéletek, mint $\lambda\acute{\iota}\theta\iota\nu\omicron\varsigma$ (kőből való), $\kappa\acute{\rho}\iota\theta\iota\nu\omicron\varsigma$ (árpából való), $\xi\delta\iota\nu\omicron\varsigma$ (fából való), Βύβλιος οἶνος (Bibliai bor). A többi mind végéles, péld. $\tau\alpha\chi\iota\nu\omicron\varsigma$ (gyors), $\alpha\lambda\eta\theta\iota\nu\omicron\varsigma$ (igazi), $\pi\omicron\kappa\iota\nu\omicron\varsigma$ (sűrű), $\pi\epsilon\delta\iota\nu\omicron\varsigma$ (lapályos), $\theta\epsilon\pi\epsilon\pi\iota\nu\omicron\varsigma$ (nyári), $\chi\epsilon\iota\mu\epsilon\pi\iota\nu\omicron\varsigma$ (téli), $\epsilon\alpha\pi\iota\nu\omicron\varsigma$ (tavaszi), $\epsilon\sigma\pi\epsilon\pi\iota\nu\omicron\varsigma$ (esti), $\nu\omega\kappa\epsilon\pi\iota\nu\omicron\varsigma$ (éjeli), $\epsilon\omega\theta\iota\nu\omicron\varsigma$ (hajnali). Csak öt $\alpha\nu\omicron\varsigma$ végű névnek van az e fölött hajtott ékezte, u. m.: $\alpha\gamma\chi\iota\sigma\tau\iota\nu\omicron\varsigma$ (tömör), $\pi\alpha\lambda\lambda\alpha\kappa\iota\nu\omicron\varsigma$ (törvénytelen fiú; fiatal katona), $\pi\pi\omicron\mu\eta\sigma\tau\iota\nu\omicron\varsigma$ (egyik a másik után), $\alpha\gamma\pi\omega\sigma\tau\iota\nu\omicron\varsigma$ (vadász, paraszt), $\gamma\epsilon\lambda\omega\tau\iota\nu\omicron\varsigma$ (nevetséges). De ezek már a klasszikus korban elavult szók lévén, nem folytak be a többi $\alpha\nu\omicron\varsigma$ végűek hangsúlyozására.

Végéles hangsúlyuk volt a népneveknek is, mint Ἰρπῖνοι , vagy Ἰρπηνοί , Ἀρακτινοί vagy Ἀρακτινοί , Ταυρινοί . Ezzel nem ellenkezik Ἀργύρινοι népnév hangsúlya, mert anyagjelentő melléknévből képeztetett. Azért rosszul írta Suidas és utána Meineke Ἀργυρίνοι -nek. Ezt bizonyítja az is, hogy az Argyrokastron lakosai Peloponnesusban még ma is gyakran Ἀργύρινοι -nek neveztetnek.

Következőleg ezek Σαβῖνοι , Ἀσινοί , Ἀκραγαντινοί , Ῥηγῖνοι , Ἀεοντινοί itáliai és sicíliai népnevek s nem hangsúlyoztatnak a görög, hanem a latin nyelv természete szerint s így a Βυζαντινός szó is mind alakjára mind hangsúlyára nézve latin. A Βυζαντινός pedig alakjára nézve szintén latin, de hangsúlya görög.

Ugyanez áll az Ἀλεξανδρίνος és Ἀλεξανδρινός -ról.

Oekonomidis nem kételkedik tehát, hogy a görög népnevek $\alpha\nu\omicron\varsigma$ és $\alpha\nu\omicron\varsigma$ végzését a latin nyelvből vették át a görög írók, és rosszalja Meineke eljárását, a ki az ilyen népneveket mindig $\alpha\nu\omicron\varsigma$ végzéssel írja, $\alpha\nu\omicron\varsigma$ helyett, mely utóbbi, Oekonomidis szerint, habár latinos alak, megtartotta mégis a görög hangsúlyt.

Fájdalom! Oekonomidis az idén meghalt. Máskor lesz még alkalmam érdemeit méltatni.

IV.

A Νέα Πιμέρα 1883-iki évfolyamának húsz tárcza-czikkében, egy névtelen tudós keményen bírálta meg Kontos munkáját.

Ő helyesebbnek tartja a διαλοτης-t, mint a διαλότης-t, mert Thukydidesztől kezdve a mai napig minden görög ember így hangsúlyozza. A Kontos által bizonyítékul idézett λότης és προλότης szókra azt jegyzi meg a névtelen bíráló, hogy e két szó későkori s legelőször Justinian császár Pandektáinak előszavában fordul elő, hol λότης olyan ifjút jelent, a ki négy évig hallgatván a jogtudományt, képes némi jogkérdéseket megoldani. a προλότης pedig olyant, a ki már öt évig tanulta a jogtudományt s így mind a tanulási évekre mind a megoldási képességre nézve megelőzi az előbbit.

A Kontos által fölhozott αναλότης-ről azt mondja, hogy azt csak Pollux idézi Magnesnek a *Lydek* című vigjátékából. Magnes azonban 430 körül Kr. e. halt meg; tehát az αναλότης classicitása rendületlenül áll.

A mi pedig a καταλότης-t illeti, ennek különféle jelentésében különféle hangsúlya van. Ugyanis καταλότης = *vendéglőbe szálló, utas, idegen*; καταλότης pedig az egyházi íróknál *főldőt* jelent.

V.

1883-ban megjelent Kumanúdis Istvántól, athéni egyetemi tanártól, ama görög szók gyűjteménye, melyek az eddigi görög szótárakban nem fordulnak elő. (Συναγωγή λέξεων ἀθηναϊστικῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς. Ἐν Ἀθήναις. Nagy 8-adrót. Ár 14 drachma.)

Számos szót a fölfedezett görög feliratokból gyűjtött össze, legtöbbit azonban az utolsó tíz évben legelőször kiadott régi görög munkákból, valamint régibb kiadásuakból is, de a melyek szókincsét a szótárírók ki nem aknázták. Továbbá latin írók munkáiból is szedett össze görög szokat, melyeket a görög szótárak legnagyobb részében hiába keresünk.

Majdnem minden szónál hivatkozik a forrásra is, melyből a szót merítette.

Igy sikerült neki 7506 szót összegyűjteni.

Jelentményeket többnyire megmagyarázza, de némelykor nem, midőn t. i. a szó jelentményéről kételkedik.

Gyűjteményébe néhány olyan szót is vett föl, melyek meg vannak ugyan a kilencz kötetből álló *Thesaurus graecae linguae* című szótárban, de a melyeket a szótár szerzői nem tartanak valódi görög szóknak. Ezeknek valódi görögségét hebizonyítja Kumanúdis az ő forrásaiból.

Azonkívül fölvette munkájába a hajdankori hónapok, ünnepek, versenyek, istenek eddig ismeretlen neveit.

Néhány szó már meg van Sophoklesnek *Greek lexicon of the roman and byzantine periods* from B. C. 146 to A. D. 1100 (Boston 1870) című szótárában, de ezt később kapta kezébe Kumanúdis.

A mostani görögök némelyei esodálkozni fognak, hogy Kumanúdis gyűjteményében olyan szók is szerepelnek, melyek az újkori görög munkákban és hirlapokban, sőt a társalgásban is már régóta fordulnak elő. Ezt így magyarázza Kumanúdis: az újkori görög tudósoknak szükségük lévén némely fogalmak kifejezésére, új szokat képeztek, melyeket azonban ugyanazon nemzeti nyelvszellem már századokkal ezelőtt képezett, de régi könyvekben voltak eltemetve.

Forrásai a következők:

Bœckh: Corpus inscriptionum graecarum.

Corpus inscriptionum atticarum.

Corpus inscriptionum latinarum.

Inscriptiones graecae antiquissimae praeter atticas in Attica repertas.

Cauer: delectus inscriptionum graecarum propter dialectum memorabilium.

Kaibel: Epigrammata graeca ex lapidibus collecta.

Oekonomidis: Ἐπίγραμμα Δοκρῶν γράμματα.

Lebas et Foucard: Inscriptions grecques. Mégaride et Peloponèse.

Lebas et Waddington: Inscriptions grecques. Asie mineure.

Wescher et Foucard: Inscriptions de Delphes.

Rhangabé: Antiquités helléniques.

'Αρχαιολογική Ἐφημερίς Ἀθηνῶν. 1837—1860, és 1863—1874.

Revue archéologique de Paris.

Journal des Savants.

Annuaire de l'association pour l'encouragement des études grecques en France.

Notices et Extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale de Paris.

Archæologische Zeitung von Berlin.

Mittheilungen des deutschen archæologischen Institutes in Athen.

Bulletin de correspondance hellénique. Athen.

The journal of hellenique studies. London.

Φιλίστωρ. Athén 1861—1863.

'Αθήναιον. Athen. Tíz kötet.

Μουσείον καὶ βιβλιοθήκη τῆς Ἐδαγγελικῆς σχολῆς Σμύρνης. 1873—1880.

Benndorf: *Griechische und sicilianische Vasenbilder.*

A byzanti írókból fölhasználta Eunapiost, Agathias, Prokopiost, Menandert, Genesios, Theophylaktost, Kedrenost, Synkellost, Theophanest, Malalast, Porphyrogenitos, Komnóni Annát, Niketast, Pachymerest, Kantakuzént, Attaléotest, Gregorast.

A szentatyák irataiból is meritett és pedig Mignet *Patrologia graeca* című munkája szerint.

Továbbá forrásokul használta Rhallisznak és Potlisznak Athénben 1852—1859-ben kiadott *Ἔνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων*, — Lamprosznak *Collection des romans grecs en langue vulgaire et en vers* és Μιχαήλ Ἀχομνάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ ποιήματα, — Mavrophrydisnek *Ἐκλογή μνημείων τῆς νεωτέρας, ἑλληνικῆς γλώσσης*, — Wagner és Bikelasnak *Trois poèmes grecs du moyen-âge inédits*, és Sathásnak *Μεσαιωνική βιβλιοθήκη* című munkáit.

Végre kiaknázta Josephos Flavios, Philon, Pseudo Herodian, Philostratos, Lydiai János, Pelúsiuni Izidor, Pisisidai György, Niketas Eugenianos, Ptochoprodromos, Ephræmius szerzetes munkáit, Theodoz, Jusztinián és Leo császárok törvényeit, a *szenvelő Krisztus* című tragédiát, a sibyllai jóslatokat, Eus-

tathios, Planudes, Harmenopulos iratait. Végre a latinok közül Vitruvius, Martialis, Martianus Capella, Gellius, az idősb Plinius, Apulejus, Ausonius, Sidonius, Caelius Aurelianus, Sz. Ágoston, Sz. Jeromos, Tertullianus, Apicius es mások munkáit.

Istenségnek eddig ismeretlen nevei s melléknevei:

'Αρσιώ, 'Αρσιώ, Artemis mellékneve, valószínűleg az ismeretes 'Αρσιώνα, 'Ηγεμόνα helyett.

'Αρσιώνα, — Βαιτοκαικῆς, Zeus mellékneve; — Βαλμαρκῶς, Βελήλα, Βελσούρρος, Βιδάτας (= 'Ιδάτας, 'Ιδαῖος), Βενάτια, 'Ιδισθια, istennő Krétában; — Γανίς, 'Ελευσία (= Ἐλευθισθια), Ἐρσης Apollo mellékneve, — 'Ιακωνότροφος Artemis mellékneve, — Κρατεανός, Apollo mellékneve. — Λαβάνης, λαμπαδιανάπτης, isten mellékneve, a ki az üstökös csillagokat (λαμπαδίας) meggyújtja, Μουζηνή, Ὁράτριος (= Φράτριος) Ζεὺς, — Πασικράτεια, Persephone mellékneve, — Ρεμβήνοδος Ζεὺς, — Ταλειτίας, Zeus mellékneve, — Τήνα Βιδάταν = Ζήνα 'Ιδάτην azaz Ζήνα 'Ιδαῖον, — Τροκλήμηνη.

Ünnepek s versenyjátékok nevei:

'Αγρίπηρα, Ἀλκασίπειρα, Ἀμφιέρα, Ἀρχιγέσια, Δελφίνοια, Δεπανάμια, Δόρσεια, Καλαμαία, Λάφρια, Λεβίδηρα, Λεοκοφρόνοια, Νικαφόρια, Παταίκοια, Ταμόνοια, Τερμένιτης Posidon mellékneve, Φιλημονήρα, Ψευδοδηφόρος = Minerva.

Hónapok nevei:

'Αγναῖος, Thessaliában.

'Αγραστων, 'Αγρεστων, 'Αγροστων, 'Αγροστων Amphisában.

'Αγρώνιος, Boeótiában.

'Αγρῆιος, Aetóliában.

'Αδρόμιος, Thessaliában.

'Αθάναιος, Aetoliában.

'Αλιαῖος, Ἄλσειος, Ἀρησιών, Ἀρχοστάσιος, Ἀφάμιος, Γαλαξιών, Γενέτιος, Δινών, Ἐρμαιών, Λαφριαῖος, Μεγαλάρτιος, Μιτοφοριών, Παναγύριος, Πανβουώτιος, Πελοσιών, Προκίκιος, Σπερμιος.

Mutatványul szolgáljanak még a következő szók: τὰ ἀναγοκατάγοντα (Porphyrogenitusnál) = kútgem ἀνάγω-tól fölhúzó és κατάγω-tól lehúzó, ἅπταν = ἀπὸ τῶν.

βαροανδημός = βαρβαρισμός. Világos, hogy a régi βαρο és ἀδδω-ból keletkezett.

γεωκτηται = földbirtokosok (Corpus inscript. graecar.)

Szabatosan volna γεωκτηται.

δαματῶν = δημοτῶν többes számú birtokos (község-belieknek).

ἐαυτῶν, ἐαυτοῦ, ἐαυτῶ = ἐαυτῶν, ἑαυτοῦ ἑαυτῶ.

ἐκατονταετίῳ = századik évenet töltöm. ἐτοί παρεόντος =
ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Ζι = Δι = Δι.

ἡμιόβολος = ἡμιόβελος, fél obolus.

θεῦρος = θεωρός.

ἰβρισσαφείον, az *ibis* madár sirja.

ἱεράζω és ἱερχεῖω papi szolgálatot végzek.

καππάντος χρόνου = κατὰ παντός χρόνου.

κεκλεβός = κελκωός, tolvaj.

κεφαλοργός, a mŕhely főnöke.

λειτωργίμεν = λειτουργεῖν.

λιπόδελφος, a fivéreitől elhagyott.

μα = 1. μα, ἐμῆ, 2. annyi mint δέ, 3. μή.

μαγαρίσκιον szukácsocska; erről Plinius (hist. nat. XXXII.

55) «fecit Pytheas et coeas *magiriscia* appellatos». μικκιχίδομαι
(μικκίδομαι, μικκίζομαι) kicsiny vagyok.

νακός = νακός, νεωκός,

νευμεινή = νεομηνή, νομηνία.

ἐενότελος, idegenek adója.

ἐυλολόφιον fából készült szent szószék.

οἰαλός = ὄαλος, üveges.

ὀκτάκιον = ὀκτάκις.

ος a többes szám accusativusának végzése ους helyett;

mint ποῖ' αὐτῶν = πρὸς αὐτούς, — συγκεκριμένους = συγκεκρι-
μημένους.

ὀσκία = οἰκία.

παιδόπαις, gyermek gyermeke.

πάρ = περί. πάρ πολέμου = περί πολέμου.

σάσιστα = ἔγγιστα.

συναλλαγμα = συναλλαγμα.

τάστα = ταῦτα.

ταύτες = ταύταις.

τριάντα (τριακοντα) a Kr. u. első századokból való föliratton.

Ez a legrégebb példája a mai népnyelvben szokásos τριάντα
szónak.

ἄμοι = ὄμοι.

ὑποζευκτικοὶ σύνδεσμοι = subiunctivæ coniunctiones.

ὑποτροπέω, aláfürok.

φαιδωντής = φαιδρωντής; tisztító, fényesítő. Valószínű
tehát, hogy hajdan φαιδῶνω ige is volt a φαιδῶ gyöktől, melyből
φαιδῶμος, φαιδῶν is lett.

φανειρός = φανερός.

φάρειν és φάρην = φέρειν.

Χάδαν (Χανδόν) föltátott szájjal.

A nem rég talált föliratokból ismeretes hangtani változá-
sok közfűl összeállítottam a következőket:

α több szóban ε helyett áll; mint ἀμρόταρος = ἀμρότερος,
δάλτος = δέλτος, ἐλεύθαρος = ἐλεύθερος, θαραπεύω = θεραπεύω.
Ugyanez történik némelykor a mai népnyelvben is; péld. ἀλα-
φρός = ἐλαφρός, ἀλίφι = ἐλάφιον, ἀγκαλῶ = ἐγκαλῶ.

α némelykor ο helyett is áll; mint τριακάσιοι = τριακόσιοι.
αé áll αι helyett; mint Αἴθρα = Αἴθηρα, τᾶε = τᾶ = τῆ,

Ἄεσχόνδας = Αἰσχόνδας.

αο előfordúl αυ helyett; mint ἀοτός = αὐτός, Ἄστοκράτης
Ἀστοκράτης.

αυ helyettesíti az αο-t és ας-t; péld. Ἄπολλωνίδαυ = Ἄπολ-
λωνίδαο = Ἄπολλωνίδου, — Καλλίαυ = Καλλίαο = Καλλίου, —
γαῶ = γᾶς = γῆς, — οἰκίαυ = οἰκίας.

β áll δ helyett, mint Βελφοί = Δελφοί.

δ = τ, péld. σαδραπᾶν = σατραπῶν;

digamma áll egy mássalhangzó és önhangzó között, mint
Δφεινίας = Δεινίας, προξενφος = πρόξενος.

ε = αι, α és ο, péld. γένητε = γένηται, — Φεδωντίς = Φαι-
δωντίς, — Ἀδοκρέτης = Ἀδοκράτης, — ἐρετή = ἀρετή, — Τρο-
φάνιος = Τροφώνιος.

ἐ = ἐκ, mint ἐ (= ἐκ) Ναυπάκτου, — ἐ[δ]άμο = ἐκ δήμου, —
ἐ θαλάσσης = ἐκ θαλάσσης.

ει = ε, οι, η, ω; péld. Τροφωνίει = Τροφωνίη, — ἄλλαι =
ἄλλη, — αὐτεῖς = αὐτοῖς, — ποιούμενοι = ποιούμενοι, — εἰάν =
ἐάν, μει = μή, πατεῖρ = πατήρ.

εο = ου, mint ἐοεργέτης = εὐεργέτης, — εἶνοια = εἶνοια

εο = αυ, mint εὐτός = αὐτός.

ζ = γ, δ; péld. ζᾶ = γᾶ = γῆ, οὐζᾶ = οὐδέ, ζικαία = δίκαια.

η = αι és ει, mint ἦαν = εἶαν = εἶαν, ἦϊ = αἶσι, οὐδέ ἦς = οὐδεῖς.

θ = σ, péld. θάλαθθα = θάλασσα.

Hehezetes betűvel két egymásután következõ szólag kezdõdik; mint θεθίς = τηθίς = τηθη, — ανεθῆθη = ανετεθη, θεθμός = θεσμός, θροφός = τροφός, θυφός = τυφός. Ma is azt mondja a nép θρέφω = τρέφω, θροφή = τροφή. De a komény hehezet néhány fölratban σ helyett is áll, péld. Ποσειδαία = Ποσειδαία, Ἐλευθόνια = Ἐλευσίνα, Λύσιππος = Λόσιππος.

i gyakran az η és ω végű nőnemű nominativushoz, az ω végű parancsolóhoz ragasztatik s az igéknél közbetoldatik, péld. Θεοτίμηι = Θεοτίμη, βουλήι = βουλή, ἐπελθόντες = ἐπελθόντες, πράξιμεν = πράξομεν, Φιλώι = Φιλώ, ἔστωι = ἔστω, ἀναγραφάτωι = ἀναγραφάτω.

ο = α és ς (digamma), mint δέκατος = δέκατος, ἀνεχώρησε = ἀνεχώρησε, Ὁράτριος = Ἰράτριος,

ου = ου, ος, υ, ω, péld. ἀνάλοιμα = ἀνάλωμα, τοῦ κοινοῦ = τῆ κοινοῦ, οὐεργέτης = οὐεργέτης, τοῦν πολιτάων = τῶν πολιτῶν = πολιτῶν, ἄλλων Ἑλλάνων = ἄλλων Ἑλλήνων, οὐπὲρ = ὑπὲρ, Δαμόνους = Δάμωνος, οὐστερος = ἑσπερος.

αι = ου, αι; mint Σιλάνοι = Σιλάνου, ἑαυτοῖ = ἑαυτοῦ, τέτακτοι = τέτακται, δικάζητοι = δικάζηται.

π = μ, θ; péld. γρόππατα = γράμματα, Πετθαλοί = Θεσσαλοί.

πο = πρός, mint ποθεδρία = προσεδρία, ποιήμων = προσήμων.

ρ = σ; péld. τὰρ γὰρ = τὰς γὰς = τῆς γῆς, πόλιος = πόλιος = πόλιος, οὐεργέταιρ = οὐεργέταις.

ς = θ; mint σίς = θεός, σίς = σίς.

τθ = σσ; lásd fölöbb Πετθαλοί = Θεσσαλοί.

τ = ζ; mint Τῆνα = Ζῆνα.

υ = ι, υ; péld. γένοιτο = γένοιτο, ὁ βουλέμενος = ὁ βουλέμενος, ὁ οὐρανός = ὁ οὐρανός, ὁ ἰάκυνθος = ὁ ἰάκυνθος. Még ma is mondják némely vidéken ὁ Νικόλαος = ὁ Νικόλαος.

VI.

Boreádis Antal irt szövegjavításokat Thukydides scholionjaihoz (Διορθωτικά εἰς τὰ παλαιὰ εἰς τὸν Θουκυδίδην σχόλια. Lipsiae, typis Brockhaus 1883.). A Σχόλια II. könyvének 37-ik szakaszában ez áll: «ἀρίστη πολιτεία τὸ ἀπονέμειν πᾶσι τὸ δίκαιον κατὰ τὰς ἰδίας διαφοράς καὶ διενέξας». A διενέξας értelmetlen, azért ő a διενέξεις szóval helyettesíti, mely *viszályokat* jelent. — Az V. könyv 10. szakaszában ὕψηλὸν θῆ helyett szerinte δηλονότε olvasandó, mert a régi másolóknál δηλ állt, de a λ idővel elkopván, csak ἐη volt látható. Ugyanezt a hibát tizenöt helyen javította ki.

Némely javítás azonban, mely itt előfordul, már Haase szövegében is található.

Ezt a könyvet Papageorgios Péter ismertette a *Klíóban*.

VII.

Zákas Anasztáz szintén irt szövegjavításokat görög írókhoz, melyek közül Aeschylusra vonatkozik 6, Sophoklesre 9, Thukydidesre 22, Platónra 10 és Demosthenesre 1. (Διορθωτικά εἰς Ἑλλήνας συγγραφῆας. Ἐν Λεϊψία, 1882.)

Aeschylos *Agamemnon*-jában a 728. (702). verset így olvasta Hermann ἔθος τὸ πρὸς τοκέων, de minthogy a florenczi kódexben τοκήων áll, azért Wellaner, Schneidewin és Ahrens így változtatták: ἔθος τὸ πρόσθε τοκήων, Bothe pedig ἔθος τὸ πρὸς γε τοκήων s mások ἔθος τὸ πρὸς τοκήων. Zákas el nem fogadja ezeket a javításokat és helyettök ἔθος τορῶς το τοκήων ír.

Hogy az egészset megértjük, ide kell iktatnom az előző verset is:

Χρονισθεῖς δ' ἀπέδειξεν
ἔθος τορῶς τὸ τοκήων.

Azaz: «Felseerdülvén pedig világosan megmutatta szülői erkölcsét». ἔθος τὸ πρόσθε τοκήων pedig ezt jelentené: «az előbbi, a hajdani szülők erkölcsét», a mi mindenesetre szószaporítás, mert az magától értetődik, hogy a szülők előbb léteznek a fiúnál.

VIII.

Μελέτη ἐπὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς ἢ βίαςανος τοῦ ἐλέγχου τοῦ φαιδαστικισμοῦ ὑπὸ Γεωργίου Χατζιδάκη. Athen. 1884.

E cím alatti adott ki Chatzadákis György egy nagy készütségről tanúskodó munkácskát, azaz *Tanulmányt az újgörög nyelvről vagy az ál-attikisták ezófolalának vizsgálátát*. Ebben ő Kontos és Livadás elvei felé hajlik s a *Nέα Ἡμέρα*-ban megjelent támadások ellen fordul. Elre most egész cikkcsorozatban felel a *Nέα Ἡμέρα*.

IX.

Az összehasonlító nyelvészetről irt az *Ἑσπερος* című görög folyóirat 1883. évfolyamának 59. és 60. számában Dósiós Miklós Korfuból, e cím alatt: *Περὶ τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς ἢ Ἰνδογερμανικῆς οἰκογενείας*. (Az indoeurópai vagy indogermán családról.) Ebben világos s alapos tájékozást nyújt az árjai nyelvtudomány állapotáról.

X.

A szótárak mezején is baladást észlelünk a mai görögöknél. Eddig csak egy görög ember, t. i. Kontopoulos irt az idegenek számára egy újgörög-angol és angol-újgörög szótárt, mely 1868. és 1869-ben jelent meg Londonban. (*A lexicon of modern Greek-english and English-modern Greek*.) — Ezt messze túlszárnyalja a Krétából származó Jannarakis Antal német-újgörög szótára két kötetben. (*Deutsch-Neugriechisches Handwörterbuch*. Hannover, 1883.) Ez nemcsak tökéletesebb az előbbinél, hanem számos szó mellé odateszi a népnyelv sajátos kifejezéseit és szólásmódjait is. Legnagyobb nehézséget okoztak neki a gyárakban és iparczikkekben előforduló idegen műszók. Πογy ezeket helyesen adhassa vissza görögül, személyesen fordult meg görög gyárosoknál és iparosoknál. Nem csoda tehát, hogy néhány ide tartozó szót nem találunk nála. Azonkívül nem találtam a szótárában még más szókat sem, melyek már régen el vannak fogadva. Πγenek: *Abiturienten-Zeugnis* (ἀποφοιτήριον), jöllehet az *Abiturient* (ἀπόφοιτος, τελειόφοιτος) ott van. Azután *agio* (ἐπίκαταλ-

λαγή), — *Facsimile* (πανομοιοτόπον), — *Hektometer* (ἑκατόμετρον), — *Obligationsrecht* (δικαίον τῶν ἐνοχῶν vagy ἐνοχικὸν δικαίον).

A *decimeter* δεκάμετρον-nak fordítja: de ez tiz métert jelent, holott a decimeter a méternek tizedik része. Ezt azonban inkább sajtóhibának tekintem δεκατόμετρον helyett; mert a centimetert és millimetert jól fordítja ἑκατοστόμετρον és χιλιοστόμετρον által.

Végre meg kell emlitenem, hogy a *hektometer* nagyon rossz szó; mert ἑκτος annyi mint hatodik; tehát *hektometer* betűszerint a méternek hatodik része. De *hektometer* száz méter jelentésére van elfogadva; száz pedig görögül ἑκατὼν, tehát 100 métert helyesen *hekatometer*-nek kellene nevezni.